

Anmeldelse

Kasper Bro Larsen, *Jesus*, Tænkepause 64, Aarhus: Aarhus Universitetsforlag 2018, 60 sider, kr. 49,95.

Vi har ikke for vane i *RvT* at anmelde Aarhus Universitets glimrende formidlingsserie *Tænkepauser*; men når emnet er Jesus, bør vi selvfølgelig se på bogen i regi af tidsskriftet. Den må selvsagt anmeldes på de præmisser, der hører en endog særligt tilstræbt populær form for forskningsformidling til.

Bogen er velskrevet, tænksom og gennemgående fornuftig. Indimellem forfalder den til, hvad der for denne anmelder tager sig ud som lovlige friskfyrstigt sprog. Jeg synes, der heri ligger en undervurdering af den almene befolknings tænkning, af det stilistiske leje, som man forestiller sig, den befinder sig på, og vilje til at udfordres; men jeg skal understrege, at bogen ikke er alene i den sammenhæng. Det gælder også andre af seriens bøger, hvor forskningsformidling lejlighedsvis får for megen karakter af snak og en faglig tynd kop the. At beskrive Torah eller den jødiske lov som sammenblanding af *Karnovs Lovsamling* og Emma Gads *Takt og Tone* er sikkert morsomt for nogle; men det er en upræcis karakteristisk (s. 22f.). Det gælder også udsagnet om, at for skriftlærde på Jesus' tid var det "en særlig disciplin at diskutere, om man kunne koge hele molevitten ned i en suppeterning til ét essentielt bud, en slags kardemommelov" (s. 37). Antagelig sjovt for nogle; men som historiker, forskningsformidler og stilist med kærlighed til modersmålet kvier jeg mig. Det er lidet rammende, når Jesus skildres som "mere en *selfmade* Johnny Madsen fra Thyborøn end en kendisfødt Rasmus Seebach fra København" (s. 28). Og det er kun få blandt flere eksempler.

Larsen hævder, at han i modsætning til mange kolleger, som går i sort, når diskussionen falder på den historiske Jesus, forstår sig selv som "moderat pessimist" i forhold til, hvad der lader sig sige med en vis grad af plausibilitet om den historiske Jesus (s. 17). Jeg deler standpunktet, men vil tilføje, hvad jeg ikke synes, Larsen i fornøden grad får gjort, at det desværre er uendelig lidt, vi rent faktisk kan rekonstruere med nogen grad af troværdighed. Det er upræcist, når Larsen skriver, at "Jesus af Nazaret hører faktisk til den håndfuld jøder fra Palæstina i det første århundrede, der er bedst bevidnet" (s. 12). Det gælder intern, men langt fra blot en nogenlunde samtidig ekstern bevidnelse. Men lad det ligge.

Larsens rekonstruktion er rimelig, skønt jeg måske nok synes, han overvurderer det såkaldte kriterium om ubejlighed (s. 18f.). Når evangelieforfatterne opfatter elementer hos Jesus som ubejlige eller ubehagelige at omtale, kan man ifølge dette kriterium regne det for en tradition, der har klangbund i den historiske virkelighed, altså

går tilbage til den historiske Jesus. Problemet med kriteriet er imidlertid, at de fortidige forfattere dels retorisk leger med ubehagelighed, dels at vi som nutidige læser undertiden er tilbøjelige til at indlæse en ubelejlig, som spejler vore kulturelle og sociale værdier og ikke nødvendigvis reflekterer de fortidige forfatters udsigelsessituation.

Hvad mener Larsen så vi kan sige med nogenlunde sikkerhed? Ikke meget; men dog lidt. Og det er vigtigt – deri er jeg helt enig med Larsen – at betone både over for teologisk konservative og historisk naivt optimistiske vurderinger af muligheden for at nå tilbage til den historiske Jesus. De første anerkender sjældent forskellen mellem den forkyndte Jesus og den historisk rekonstruerede skikkelse. For dem er evangelierne fortalte Jesus-figurer identiske med den historiske Jesus. For de andre skal rekonstruktionen bruges til at trække tæppet væk under 'kristendommens overgreb' på Jesus ud devisen, at først kom Jesus og siden kirken. Det kan findes i et utal af afspejlinger fra Reimarus, Strauss, Brandes i en dansk sammenhæng, og frem. Begge fløje ligner dog hinanden i deres store tiltro til, at man i evangelierne kan nå tilbage til Jesus eller for de sidstes vedkommende den historiske Jesus.

Larsen er imidlertid sober og argumenterer, som man gør i mainstream-forskningen. Vi kan sige med stor sikkerhed, at Jesus blev født en gang omkring vor tidsregnings begyndelse i Galilæa i området omkring Nazareth. Vi kan også pege på en historisk sammenhæng mellem Jesus og Johannes Døber, skønt vi ikke har mulighed for at uddybe relationen mere præcist. Jesus var antagelig domsprofet, som prædikede endetidens snarlige indtræden. Jesus' snævre gruppe var måske vandre-karismatikere samlet omkring ham, der på nogle områder og gennem brug af lignelser – aksialt, tilføjer jeg – skærpede lovens krav til sine efterfølgere. Som klimaks på sin lære gik Jesus i rette med templet, som han udførte en aktion imod. Det førte efterfølgende til hans domfældelse og henrettelse under romerne i form af korsfæstelse som politisk-religiøs oprører. Det er sparsomt; men det er, mener Larsen, hvad man med rimelighed kan sige uden at opgive basale historievidenskabelige kriterier.

Jeg er enig i meget, men viger alligevel tilbage, når Larsen gør tempelaktionen til afgørende punkt for Jesus' henrettelse. For det første får han svært ved at besvare spørgsmålet, hvordan Jesus overhovedet nåede tempelpladsen med sin gruppe af proselytter og tilhørere i en situation, hvor adgangen til den må have været under skarp bevogtning fra både romersk og judæisk side (det var immervæk tidspunktet for den væsentlige religiøse fest i judæisk religion). Og ja, Jesus red på et æsel ifølge Mark (11, 7), men ifølge Matt. red han faktisk på to (*epekathisen epanō autōn*, Matt 21, 7). Det er et symbolsk paradenummer og et teologisk skæmt, der gennem retorisk latterliggørelse af den romerske triumfmarch skal pointere aksialitetens diametralt modsatte værdiunivers. Det er ikke historisk liveoptagelse.

For det andet står Larsen tilbage med et yderligere stort spørgsmål. Hvorfor blev kun Jesus og ikke hans tilhængere slået ihjel? Hvis man som Larsen inddrager Jesus Ananiassøn, får man det problem, at han ikke tiltrak eller ønskede at få tilhængere? Hvis man omvendt argumenterer, at Jesus til forskel fra Jesus Ananiassøn netop ikke var en ensom ulv, men havde tilhængere, hvorfor blev de så ikke – parallelt med andre religiøse oprørsledere Josephus fortæller om – henrettet (s. 19f. 41. 43. 46. 48)?

Larsens forklaring er, at Jesus nok havde tilhængere, men han var ikke sådan rigtig en urostifter eller politisk oprører. Han var bare sådan en slags judæisk religiøs revoltør. Den slags finesser og subtiliteter har Pilatus næppe haft sans for! Man kan da også kun håbe, at traditionen tilskrevet Jesus om at give Gud, hvad Guds er, og ønske kejseren hen, hvor peberet gror, ikke kom Pilatus for øren. I al fald gjorde det ikke forskel for udfaldet.

Den slags mere grundlæggende problemstillinger kunne man godt have ønsket sig en diskussion af. Larsen er i min optik lidt for generøs med at få billedet til at passe – det gælder også hans henvisning til Apostelmødet i 50 evt. (s. 54). Mon dog ikke det er en væsentligt senere lukansk mytologisering, som skal skabe forlig i en situation, hvor konflikterne mellem mere traditionelle 'judæisk'-orienterede former for Kristusreligion (med krav om overholdelse af omskærelse, shabbat og kashruth) og mere allegoriserende og transetniske typer fortsat var levende?

Larsens bog er god at få forstand af. Jeg vil bestemt anbefale den til førsteårsstuderende. Den løser langt fra problemet om den historiske Jesus, endsiges kommer et spadestik dybere i problematikken; men det er nok også for meget at forlange af en tænkepause. Bogen giver en hurtig og let indføring i, hvad man må betegne som det dominerende synspunkt i den aktuelle drøftelse af den historiske Jesus. Selv har jeg i alle fald tænkt i en pause eller to og skrevet denne anmeldelse inspireret af Larsens bog.

*Anders Klostergaard Petersen, professor MSO
Afdeling for Religionsvidenskab, Aarhus Universitet*